

CIELESNY (1198) ai

cielesny (1172), **cielestny** (25), **cielesni** (1); *cielestny Murm, KromRozm II* (7); *cielesny : cielestny FalZioł* (47 : 1), *BielŻyw* (3 : 8), *WróbŻółt* (1 : 3), *KromRozm III* (1 : 5); *cielesny : cielesni HistRzym* (16 : 1).

Oba e jasne (w tym w drugim 1 r. błędne znakowanie).

sg m N *cielesny* (52). ◊ *G* *cielesného* (47); -ého (9), -(e)go (38). ◊ *D* *cielesn(e)mu* (10). ◊ *A* *cielesny* (29), *cielesného* (7); -ého (1), -(e)go (6). ◊ *I* *cielesnym* (31). ◊ *L* *cielesnym* (9). ◊ *V* *cielesny* (1). ◊ *f N* *cielesnå* (53), *cielesna* (2), *cielesn(a)* (8); ~ (*attrib*) -å (43); ~ (*praed*) -å (9), -a (2); -å *KromRozm II, RejPosWstaw, SkarŻyw, CzechEp, WujNT* (3); -a *BielKron*; -å : -a *CzechRozm* (1 : 1). ◊ *G* *cielesnej* (83), *cielesny* (2), *cielesné* (1) *OpecŻyw*; -y *LibMal*; -ěj : -y *HistRzym* (2 : 1); ~ -ěj (3), -ej (1), -(e)j (79); -ěj *OrzQuin, SarnStat*; -ěj : -ej *BiałKat* (1 : 1). ◊ *D* *cielesnej* (28); -ěj (1), -(e)j (27). ◊ *A* *cielesną* (81). ◊ *I* *cielesną* (48). ◊ *L* *cielesnej* (25), *cielesnyj MurzHist* (2); -ej (1), -(e)j (24). ◊ *n N* *cielesné* (54); -é (3), -(e) (51). ◊ *G* *cielesn(e)go* (67). ◊ *D* *cielesn(e)mu* (14). ◊ *A* *cielesné* (63); -é (2) -(e) (61). ◊ *I* *cielesnym* (18). ◊ *L* *cielesnym* (22). ◊ *pl N m pers* *cielesni* (31) [*w tym*: -fni (28)]. *subst* *cielesn(e)* (44), *cielesni(e)* (1) [*HistRzym* 73 *może av*]. ◊ *G* *cielesnych* (100). ◊ *D* *cielesnym* (35), *cielesn(e)m* (3); -(e)m *ModrzBaz*; -ym : -(e)m *FalZioł* (6 : 2). ◊ *A m pers* *cielesn(e)* (11), *cielesnych* (1) *ReszList*. *subst f i n* *cielesné* (80); -é (4), -(e) (76). *m* *cielesn(e)* (20), *cielestny* (1) *KromRozm III*. ◊ *I m* *cielesnymi* (15), *cielesn(e)mi* (4) *TarDuch, RejAp, SkarŻyw, WujNT*. *f* *cielesnymi* (17), *cielesnemi* (4) *LubPs, WujJud, SarnStat, SkarKaz*; -emi (1), -(e)mi (3). *n* *cielesn(e)mi* (20), *cielesnymi* (8); -(e)mi *RejAp* (5), *RejPosWiecz*², *RejPosWiecz*³, *LatHar*; -ymi *KrowObr, GórnDworz, BiałKat, BudBib, CzechRozm, CzechEp, WujNT*; -(e)mi : -ymi *RejPos* (12 : 1). ◊ *L* *cielesnych* (45). ◊ *du I* *cielesnyma* (1) *PatKaz III* 123.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Związany z ciałem, często z odcieniem ujemnym, w przeciwieństwie do strony duchowej, utworzony z ciała; widomy, materialny; osobisty; corporalis Murm, BartBydg, Mącz, Cn; corporeus Murm, Mymer¹, BartBydg, Cn* (970) : Piotr z miłości cielesné rzekl: O mily panie niebądź to tobie. *OpecŻyw* 56v; Dáy mi wfflytki członki/ij fily cielesné/ ij duffe moié ku chwale twé święté rozciągnątz *OpecŻyw* 140, 43v, 55v, [57], 59, 73, 89v; bo wtey pannye byla czudnołzcz y czyelefna y cznotlyua *PatKaz III* 109, 102; Corporeus, Leyblich Czyeleftny Corporalis idem. *Murm* 48; *Mymer*¹ 21v; *BartBydg* 36b; Kołci tey riby łtuczone, czifciå działła, jzmazy cielesne zgładzaiå mięfa nie rułzaiåcz. *FalZioł* IV 39a, [*8]; *BielŻyw* 54, 138, 140, 171; także oni niechcieli obrac pana Iezuła ktory nauczał żywotha duchownego, woleli żywot cielesny á plugawy y świerzeczy obierać *MiechGlab* 20; *BierRozm* 8; *WróbŻółt* 67/31; *RejPs* 84; Trzimać z Epicury y zynimy cielesnimy ludzmy/ Ktorzi wtim żywocie wżifłtki rołkofzy pokładaia *SeklKat* R2v, I2v; *RejKup* r7v; *HistAl* D2v, F5, L2, M7; *KromRozm I* B3v; *MurzHist* Pv, S, S2, S3, V3; iż ludźye dobrzy á bogu przyyemni/ po zmartwychwłtányu w nyebye yedząc y piyąc cyeleftnych rołkofly vżywåc będą *KromRozm II* o3v, mv, q, r4; *KromRozm III* D4v; *BielKom nlb* 6; *GliczKsiąż* G7v; A moc łprofnych bålwanow tym łławniey wychwalåły/ A iżby wyznawåły też krolå cielesnego [*carnalem regem Esth* 14/10] *LubPs* hh5v, H2 *marg*; Zå takie rány łzkodliwe/ ktore łlepotę albo chromotę/ albo iåką innå włomnołć á ołzpecenie cielesne przynołżå/

Sędziemu ma być płacono łzele dziełyat łzełagow *GroicPorz* k3v, o4, iiv; Ale Duchem martwili/ vtzynki cielesne/ prząc sie wżelakiey niepobożności/ y żądź złych tego światá *KrowObr* 62, 58v, 64, 111v, 138v [2 r.], 139 (21); *RejWiz* 54; Abowiem łnim iest ramię cielesne [*brachium carneum*]/ á łnami Pan Bog náłz/ ktory iest pomocnikiem náłfym/ y potyka sie zá nas. *Leop* 2.Par 32/8 [*idem BibRadz*], *Sap* 18/22, *Is* 66 arg, *Ier* 9 arg; *BibRadz* 1*7, 2.Par 32/8, *Ez* 10 arg, *Eccli* 17/13, II 47b marg (8); Drudzy zálię chytrzeyfzy chcą dokázác rozumem łwoim niepodobney rzeczy/ to iest/ kámieñ Filozowłki [...] łłóżyć ze czterzech żywiołow miernych/ iżby byłá rzecz cielesna *BielKron* 26; Też głupi żydowie máią zá to s Talmutu/ áby Bog był cielesny máiąc ręce y ramię y głowę *BielKron* 465v, 2v [2 r.], 36v, 37, 125, 143v, 466v; *KwiatKsiąź* A4, B3 [2 r.], M2v, N4, Pv; *Mącz* 66b; Thoćiem miał o Lekárłtwie cielesnym zebránie Kłýag rozmáitých *SienLek* 44, 2, 89v, 92v, T2; *LeovPrzep* b3; *RejAp* 85; *GórnDworz* Ll7, Mm5; Wtore [!] krepel iest pełny kości vmárłých/ a známionuie ciáło/ tho iest ludzi cielesne/ iáko łą obżárci/ łmylnic/ y ktorzy z wżytką pilnoścíá chcą służyć ciáłu. *HistRzym* 122v, 76, [118]v; *RejPos* 34, 66v, 82, 131, 135v (10); *RejPosWiecz*² 91v; *RejPosWiecz*³ 97, 97v [2 r.]; ci byli Zydownie [...] z tymi był Pan Bóg przymiérzē wżiął: przeto aby byli ludem iego/ chciał mieć piątno ná ciáłách ich/ to iest cielesné obrzazaniē *BialKat* 13v; A nátychmiałł potym Pan cielesną pomstę ná Cudzołózniki połóżył *BialKat* 58v, 31, 36, 58v, 103v, 171 (11); *GrzegŚm* 33; Bo poniewáz Bog iest Duch/ niemożemy w nim nic cielesnego rozumieć. *KuczbKat* 55; (marg) Máteria łwiátości Bierzmowánia iest Krzymo. (–) Przeto dwie cielesne rzeczy łpolnie zmiełzáne/ máteryą tey łwiátości dżiáłáią *KuczbKat* 150, 100, 165, 185, 215; Ale iáko łtáremu á záłtárzáłemu cielesnemu wrzodowi korrozywy y inych przykrich rzeczy [...] potrzebá/ tákżeby też temu záłtárzáłemu wrzodowi dułznemu [...] lekárłtwá a ágáryku potrzebá. *RejZwierc* 60v, 73, 74, 75, 106, 114v (9); Prawdá iest/ ták Páná Bogá ołobliwie chwálic mamy/ ále iżzechmy cielesni ludzie/ á nie łzczerzy duchowie iáko Angieli/ przeto go też y cielesnym pokłónem/ klękániem/ y łnzemi cielesnymi łpráwami czcić y chwálic mamy *WujJud* 54; łiedzic ná práwicy boskiey nie rozumie sie to cielesne náłze łiedzenie. *WujJud* 70v marg, 63v, 158, 191, 205v, 256v; *WujJudConf* 47, 99v, 104, 254, 255v; *RejPosRozpr* b4v; *RejPosWstaw* [21²] [2 r.], [41³], [41³]v, [110²]v; CIELESnym sie połtępkiey może s czáłem zdobieć/ A łkázone zwyczáie łłuznie mamy borzyć. *MycPrz* I A2; *BialKaz* D2; *BudNT Rom* 8/5, 1.Cor 3/2, 3, 4; Iednák żadney rzeczy cielesney od łiebie vczynioney (oprocł łwych wybránych łynow/ y corek [...]) áni dáł/ áni obiecáł wieczności *CzechRozm* 73v; cielesne nabożéńłtwo odkłáda: á chce áby go wierni chwálcy iego w duchu/ y w prawdzie chwálili. *CzechRozm* 92; Częgo wżytkie⁸⁰ ono z Bábilonu wyprowádenie/ y do Ieruzálem zgormádenie cielesne/ figurą nieiáką było. *CzechRozm* 118v; Otoż tá twoiá wymowká iż iest cielesná/ á z łercá ielzče nie odrodzonego pochodząca/ w ktorym ielzče záprzenia sie łámego łiebie niemáłz/ iest bárzo łpofná y głupia *CzechRozm* 230v; Cielełni záś nieprzyáciele łą dwoiácy: iedni łą domowi: drudzy łą połtronni. *CzechRozm* 240v, A6, 27, 27v, 28, 34 (95); *KarnNap* E3; áby łię nie wdawáli w proznowánia/ w biełsiády/ y w rołkołfzy: ále y pracą cielesną [*corporis labore*]/ y wżytką myłłá do tego łię gárnęli/ áby zacność y pożytki Rzeczypołpolitey w cáłóci záchowáli. *ModrzBaz* 106v, 23v, [38]v, 55v, 57, 143v; *SkarJedn* 30, 199, 281; Znáć iácy łą przyáciele cielesnemu vmartwieniu/ do ktorego nas wżytká Ewángelia y píłmá Apołłolłkie wzywáią. *SkarŻyw* 71; Bo gdy chory iestem/ tedym

duższy: á moc Duchá Božego włábości fię cieľefney pokázuie y kończy *SkarŻyw* 196; Snu cieľefne⁸⁰ bárzo málo vżywála *SkarŻyw* 581, 3, 20, 31, 91, 92 [2 r.] (22); Aby ták dopiero/ ná tym fundámencie fwym nowo vfutym [...] wsi/ folwárki/ páłace y infze cieľefne rofkofzy wybudowáli. *CzechEp* 232, 4, 6 *marg*, 8, 23, 32 (24); *CzechEpPORz* **4, **4v; Moyżefz/ on lud gruby/ zwierzchowynym obyczáiem rządząc/ y ceremoniami po więtfzey części cieľefnymi/ w zwiátku zgody záchowywał *NiemObr* 8, 6, 8, 9, 18, 67, 116; *ReszHoz* 121; *ReszList* 148 [3 r.], 149, 159; *WerKaz* 280, 292; *ArtKanc* T13v; Bym twe ozdoby widział nieľkończone/ Bez cieľefney zaľtony/ Iák duľze wwielbione *GrabowSet* Q; *LatHar* 117, 458, 603; y obrzezanie y zakon od Moyżefzá przyięli. (*marg*) Zydowie vfáli w vczynkách fwych zakonnych. (–) Y dla tákich cieľefnych wzgľedow/ vfáli ľami w ľobie/ iákoby Bog y Chriftus do nich nierozdzielnie byľ przywiázany *WujNT* 517; A człowiek cieľefny [*animalis*] nie poymuie tych rzeczy ktore ľá Duchá Božego *WujNT* 1.Cor 2/14 [*przekład tego samego tekstu WujNT* s. 580, 582]; mamy roźność miedzy krztami Zydowľkimi/ á náľzymi: iż one omywály plugáľtwá cieľefne: ále náľz omywa ľumnienie. *WujNT* 804; Cić ľá ktorzy fię ľami odľaczáia/ cieľefni [*animales*]/ Duchá nie máiaćy. *WujNT Iudae* 19, s. 121, 217, 323, 408, 416 (48); *SarnStat* 986; *PowodPr* 22, 37; Cieľefnymi dáry niektore mieyćá Pan BOg vczćil/ iáko Cieplice/ do ktorzych ludźie dáľeko iedźá *SkarKaz* 41b; Prawdziwe ciáło maľz/ a po wodźie w nim chodźifz. Ciáło twoie y tám iest/ gďdzie wľalnoći cieľefnych nie máľz. *SkarKaz* 160b; Ludźie wćiele muľzá mieć cieľefny kośćioľ. *SkarKaz* 453b *marg*; Y przeto z tey telknoći y gruboći/ ľobie wedle cieľefney náтуры ľwoiey bogi widome czynił *SkarKaz* 487a, 120a [4 r.], b, 204a *marg*, 278a, 314b (21); *SkarKazSej* 658a, 659a *marg*.

W charakterystycznych połączeniach: *cielesny(-a, -e, -i) człowiek* (3), *dziewica* (1), *dziewictwo* (6), *Izrael, Izraelczyk, karanie* (3), *kaźń* (4), *lekarstwo* (5), *lud, ludzie* (22), *miłość* (2), *męstwo, moc* (7), *niebezpieczeństwo* (7), *niebezpieczność* (2), *obrzez(ow)anie* (10), *obrzezka, pobudka, pokłon* (4), *post* (9), *postępek, praca, przygoda* (5), *przypadek* (4) *rozkosz* (10), *rzecz.* (51), *siła* (11), *sprawa* (3), *śmierć* (12), *uczynek* (13), *ukłon, upadek* (7), *zgromadzenie* (5), *zło* (4), *Żyd* (5), *żywot* (10).

Zwrotperyfr. »z cielesnego więzienia wyjść« = *umrzeć* (1): gdy bráćia pľalmy pokutne mowili/ z cieľefnego więzienia wyľzedł, roku Páńľkiego 1231. *SkarŻyw* 546.

Wyrażenia: »afekt cielesny« (3): Ma tedy dobry Sędzia być wolen przy odpráwowániu ľpraw wrzędowi ľwemu naleźáćy/ od wľeláćkich áľfektow cieľefnych/ nie ma nic ľáďzić z boiáźni/ z miľoći/ s chćiwoći *Phil* L; *WujNT* 361 [2 r.].

»cielesne błogosławieństwo« (2): ále duľacie themu ľmrodliwemu pomázániu oľeynemu/ ktoremu duľzne y cieľefne błogolľawieńľtwo y zbáwienie przywłáľtźacie *KrowObr* 82v, 82v.

»bol(eść) cielesny(-a)« [*szyk* 3 : 2] (5): *RejKup* Qv; *LubPs* Y5 *marg*; A on/ áćz prze onę boleść cieľefná zbyty/ cięľzko ľćękaľ [...] wľzáćke ľercem wielkim nie vftráľzony ná ono woľko woľáľ *SkarŻyw* 56; *LatHar* 598, 681.

»cielesna bytność, obliczność« [*szyk* 4 : 1] (4 : 1): *RejPosWiecz*³ 96v, 97; Známienuie teź w piľmie ciáło/ cieľefná obliczność/ áľbo bytność *GrzegŚm* 20; *WujJudConf* 255v; *WujNT* 424.

»choroba cielesna« [*szyk* 4 : 3] (7): *BielKron* 140v; Więć co w ľáźni choroby cieľefne przyczyná thego ľá/ iż fie ieden máľciá máźe/ á drugi báńki puľźcza *GórnDworz* C6, Mm6; *LatHar* 219; *WujNT* 132, 232; *SiebRozmyśl* E3.

»ciało cielesne« = *corpus carnis Vulg* [szyk 3 : 2] (5): A wżákoż cieiefnému ciáłu y rozmyřłom iego dziwno řie to zda myřlic o tych przyřzřlych rzeczách. *RejAp* 176v; *RejPos* 89v; *KuczbKat* 95; *ReszPrz* 58; *WujNT Col* 2/11.

»członek cielesny« (1): A s tym czwartych Křyąg dokonawřzy/ w ktorých porządnie powieřć řzřłá/ o członkoch cieiefnych/ y o ich niedořtátkoch *SienLek* 124.

»czystořć cielesna« = *emundatio carnis PolAnt* [szyk 14 : 4] (18): *OpecřYw* 4v; *FalZioł* IV 57d; *BibRadz Hebr* 9/13; *KuczbKat* 320; *CzechRozm* 211; Młodzięńřtwo y dziewięćtwo řwoie y czyřřtořć cieiefną od młodořći ařz do řmierći řwey záchował. *SkarřYw* 241, 71, 120, 279, 298, 341 [2 r.], 371, 411 [2 r.]; *LatHar* 453, 596; *SkarKaz* 638b.

»cielesne ćwiczenie« = *corporalis exercitatio PolAnt, Vulg* [szyk 4 : 1] (5): Ale tych obudwu rzeczy weřpołek łatwie řobie wřpořobić y ich dořtápić mogá/ ieřřliże pewne godziny ku ćwiczeniu cieiefnému/ y ku wyzwoloným naukam pořtanowię. *KwiatKřięż* N4; *RejPosWstaw* [21²]v; *BudNT 1.Tim* 4/8; *WujNT 1.Tim* 4 arg, 4/8.

»dobro cielesne [= materialne]« = *bonum corporale Mącz; carnalia Vulg* [szyk 13 : 2] (15): *LubPs* X4, Y5v, Z2v, Z3v; *Mącz* 66b; *KuczbKat* 140; *CzechEp* 368; Vmyřł naprzód/ y iego dáry vmiřłowáć: Potym dobrá cieiefné plác máię zá témi: Dopięro řczęřćie idźie z przypadki řwoiemi. *KochDz* 105; *ReszPrz* 93; *LatHar* 489, 558, 630; *WujNT Rom* 15/27, 1.*Cor* 9/11; *SkarKaz* 118a.

»dostatek, bogactwo cielesne (-y)« = *dobra materialne* [szyk 2 : 1] (2 : 1): Inne cieiefné dořtátki/ z czářem giná/ řzřáty řię wycięriáię/ domy vpadáię *SkarřYw* 130; *CzechEp* [396]; *WujNT* Xxxxx3v.

»cielesny gwałć« (1): Ktorzy Apořřtołowie/ dořyc czynięć vrzędowi řwemu/ nigdy řię ni z kim/ cieiefnym gwałćem nie obchodźili/ ále duchownym ořeżem/ ludzi do kroleřtwá Bożego náganiáli *NiemObr* 14.

»język, usta cielesne (-y)« (2 : 1): Niechayże tu tedy vmilkná Kápárnáitowie/ Papiřřtowie/ Luteranowie/ Nowokrczeńcy/ y tym podobni/ ktorzy vřty cieiefnými řwemi/ chcá pożywáć ciáłá Páná Křyřřtuřłowego *RejPosWiecz*² 94v; *ReszPrz* 15; *WujNT* 264.

»męka cielesna« (2): *BiałKat* 91; Podźmyřz do mąk cieiefnych ktore więć odnořzą Złodźieie przekonáni *KlonWor* 37.

»cielesna myřł« [szyk 1 : 1] (2): wřzák żeć wřdy ná nie odpowiem: ábyř ty zá odpowiędzią moię/ mogł tych myřli cieiefnych [...] prožen być. *CzechRozm* 261; *SkarKaz* 487a.

»niemoc cielesna« = *corporis morbus Modrz* (5): *TarDuch* B2v; *ModrzBaz* 66; Niemocy cieiefney dla Boga řobie życzýłá. *SkarřYw* 582 marg, 589 marg; *WujNT* 152.

»cielesna niewola« [szyk 4 : 4] (3): Ktore wybáwienie/ nie tylko Izráelczykom [...] obiecuie Bog: ále teź y wřzyřřtkim inřzym narodom (choć nie łá iáko żydowie w cieiefney niewoli) *CzechRozm* 119, 118, 119 [2 r.], 153 [2 r.], 154, 366.

»oko cielesne« [szyk 23 : 18] (41): nycz czudnyeyřzego nyemoze bycz ogláđano oczyma czyiefnyyma yako czudną myřłá rořkořną řzwyřtą boga pelna matką nářzą panną maryą *PatKaz III* 123; *SeklKat* R3; *KrowObr* 114, 196; Fortunni to w ten czás ludzie bęđá/ Ktorzy ná iego kazániu řięđá. A cieiefnym okiem ogláđáię/ Dziwná řpráwę Bořką w nim vznáię. *BielKron* 133v; *RejAp* BB5v, 12v, 47, 128 [2 r.], 130v, 176v marg, Dd3; *GórnDworz* Mm4v; *RejPos* 43v, 78, 130v, 131, 182 (14);

*RejPosWiecz*³ 97v; *BiałKat* 313v; *WujJudConf* 138v; Ktorzy chociaż mię cielesnymi oczymá [*oculis carnalibus Vulg*] niewidzą/ ále duchem wierzą *BudBib* 4.*Esdr* 1/37; Kroleństwa Chriftułowego oko cielesne vpátrzyć nie może. *CzechRozm* 185 *marg*, 39, 185, **; *KochPs* 26; *CzechEp* 141; *LatHar* 219; *WujNT* 264, 324.

»cielesna osoba« [szyk 2 : 2] (4): O wżechmogący á miłościwy Pánie/ byś dzifiefyżych czáfów tu też łam słtępic raczył/ oną widomą á cielesną ofobą łwoią *RejPos* 288; *ArtKanc* G13v; Y sítąpił nań Duch fwięty w ofobie cielesney [*corporali specie*] iáko gołębica *WujNT Luc* 3/22, s. 186.

»pokarm, potrawa cielesna (-y)« = *cibus corporalis* *Modrz* [szyk 9 : 3] (11 : 1): *TarDuch* B7; *RejPos* 82; *KuczbKat* 185; *WujJud* 252v; *WujJudConf* 250v; *CzechRozm* 264; *ModrzBaz* 53; chlebá y wody miernie vżywał/ drugdy alź do czwartego dnia pokárnu ételesnego [!] czekał *SkarŻyw* 56, 291; *ArtKanc* M14v; *WujNT* 154; *SkarKaz* 159b.

»potrzeba cielesna« = *corporis necessitas* *JanStat* [szyk 6 : 5] (11): Sktoregożes tho piłmá wytzytał/ áby Ogień/ ktory Bog łtworzył wżelkiemu tżłowiekowi/ ku cielesney potrzebie/ miał być Sług y Służebnitzek Bożych obroną dułzną náprzeciwko Dyabłom *KrowObr* 87, 89v, 95; *SkarŻyw* 14, [236], 333, 384; *WujNT* 249; *SarnStat* 986; *SkarKaz* 278b, 633a.

»pożądliwość cielesna« = *carnalibus desiderium* *PolAnt*, *Vulg* [szyk 7 : 3] (10): *GrzegŚm* 32; *RejZwierc* 36; przetoż iuż dáley według požądliwości cielesnych żyć nie mamy/ áni fie łtárác o rzeczy ziemłkie mamy. *RejPosWstaw* [110²]v, [41³]; *BudNT* 1.*Petr* 2/11; *CzechRozm* 220v; *WujNT* 1.*Petr* 2/11, Bbbbbbb2 [2 r.]; *WysKaz* 6.

»przysięga cielesna« = *iuramentum corporale; iuramentum corporaliter praestitum* *JanStat* [szyk 12 : 8] (20): *ComCrac* 13v, 19; *StryjKron* 482; iź w tákowym przypadku łift/ ktory zá podeyżrzány ieft mian/ będzie dowiedzión y oczysćión [...] oného łámého y innych dwu łwiádków [...] cielesną przysięgá. *SarnStat* 328, 271, 619, 767, 1041, 1068 (17).

»przytomność cielesna« [szyk 2 : 1] (3): Przeto ieft łzkodliwa/ zła/ [...] tá wáfzá dumá/ o przytomności cielesney Chriftułá przy wieczerezey iego/ według wykłádu wáfzego. *CzechRozm* 265v, 188, 192v.

»rozsádek cielesny« [szyk 4 : 1] (5): iź ich znam być ludzmi cielesnymi/ á iáko iedno bydło/ cielesnym fie tylko/ á przyrodzonym rozłádkiem báwiącemi *CzechRozm* 123v, 2v; *CzechEp* 3, 5; *WujNT* Yyyyyyv.

»rozum(ek), (wy)rozumienie cielesne(-y)« [szyk 15 : 9] (16 : 8): *KrowObr* 48v, 108 [2 r.], 114v; *RejPosWiecz*³ 97v, 99; że tymi to łłowy ániół wybija cielesne rozumienie Máryey pánnie z głowy/ áby fie nie w tey mierze nie ogládáła ná zwyczáy/ łpołob rodzenia ludzi ná łwiát *CzechRozm* 158v, 2v, 187 [2 r.], 209, 236v, 245, 261, 263v; *CzechEp* 39; *NiemObr* 8, 14, 15; Bo to ciáło y ten rozum cielesny/ y ná on czás był przyczyná/ że ich wiele od Páná Chriftułá odpadáło *WujNT* 333, 333 [2 r.], Yyyyyyv; *SkarKaz* Ooooo.

»ucho cielesne« [szyk 2 : 1] (3): *RejPos* 207; Bo wiárá ieft z łłuchánia/ do tego cielesnego vchá/ ácz nie bez ł. Duchá. *SkarJedn* 44; *WujNT* 264.

peryfr. »więzienie cielesne« = *życie* (2): áby z więzienia cielesnego wyzwolony/ mógł być chwały niebiesłkiego kroleństwa domiełżczony *LatHar* 657. *Cf Zwrot.*

»zbroja, broń, oręż cielesny(-a)« [szyk 8 : 2] (8 : 1 : 1): *CzechRozm* 178v, 255; Zbor Christułow nie walczy zbroją cielesną o dobra ziemskie *CzechEp* 97 marg, 3, 5, 97, 99; *NiemObr* 19; *ArtKanc* Kv; Bo broń żołnierstwa nászego nie iest cielesna [Nam arma militiae nostrae non carnalia sunt]/ ále Bogiem mocna *WujNT* 2.Cor 10/4.

»zdrowie, zdrowość cielesne(-a)« [szyk 25 : 10] (34 : 1): á gdy żywiemy zázwdy vzywamy cielesney zdrowoći *HistAl* 15v; *GliczKsiąż* L5v; Abowiem tu powiedacie/ iż owies tzárowány dáie zwierzętom y ludziom zdrowie cielesne/ y lekarsthwo dużsam wietzne. *KrowObr* 95v, 72v [3 r.], 73v, 74, 80v, 89 (17); *SienLek* 2; *SkarŻyw* 271; *CzechEp* 84; *ReszHoz* 118; *LatHar* 5, 47, 224, 426, 534, 631, 649; *WujNT* 132, 143, 212, 796; *PowodPr* 71.

»zmysł cielesny« [szyk 10 : 1] (11): *BiałKaz* M4v; Wczym tak był gorący/ iż częstokroć od siebie odchodząc w ciełe się być nie iáko nieczuiąc/ y od śmyłow cielesnych odchodząc. *SkarŻyw* 202, 301; *CzechEp* 111 [2 r.], 262; *NiemObr* 69, 92; *ReszPrz* 63; *WujNT* 56; *SkarKaz* 244b.

»cielesna żądza« [szyk 2 : 2] (4): *WujNT Gal* 5 arg, Aaaaa3, Yyyyyv; Tým gdzie Pan Bog rofkázuie gotowanie do pożywania báránká/ wymiátác z domu kwas muśiano: To iest świeckie y cielesne żądze/ ktoremi się naturá nászá/ iáko dziezá z ciástem/ z iednego Iádámowego grzechu zákwaśiła *SkarKaz* 84b.

Szeregi: »człowieczy albo (i) cielesny, ludzki albo (i) cielesny« [szyk 5 : 2] (4 : 3): *KrowObr* A2v; Rerum humanarum despicientia, Wgárdzanie ludzkich álbó cielesnych rzeczy. *Mącz* 405d; vczucie człowieczé álbó cielesné/ zowę to co y latinowie śenfum rzekáią *SienLek* T3v; *RejAp* 61; *CzechRozm* 39, 180; *CzechEp* 69.

»cielesny, (a, i, abo) (do)czesny (a. doczesny)« [szyk 9 : 4] (13): Yest też zgromádzenie nye ná złe/ ále dla czego dobrego śpołecznego: Ale cyelesnego á doczesnego *KromRozm III* A5v; *LubPs* O6v, T4, ff2v marg; *KrowObr* 23; Corporalia bona, Cieleśne albo cesne dobrá. *Mącz* 66b; Ktore to tytuły żadnym obyczáiem Krolowi y krolestwu cielesnemu/ doczesnemu/ ziemskiemu śluzyc nie mogą *CzechRozm* 179, 70, 111, 241; *CzechEp* 4 marg, 32, 287.

»(tak, więcej, nie) duszny (a. duchowny), (i, a, ale, jako i, niż) cielesny« [szyk 132 : 66] (198): *BierRaj* 21v; *TarDuch* B2v; *BielŻyw* 103; *RejPs* 192v; *SeklWyzn* b4; *SeklKat* C3v, E2v, G4v, Sv, T2; *RejKup* Qv, q5v; *KromRozm I* H2v, L2; *MurzHist* E, Pv; *KromRozm II* v2v; *KromRozm III* A6v, A7v, B, B3; *DiarDop* 107; *GliczKsiąż* L5v; *LubPs* Q marg, X4 [2 r.], Y5 marg, Y5v marg, Z2v, Z3v, ff2; A iżeby się ty śłowá Duchá święte⁸⁰/ nie o cielesnych ále duchownych dziewicách rozumiały/ przetho też Ian święty/ dáley piżąc o wiernych/ tak mowi. *KrowObr* 229, 38, 72v [2 r.], 73v, 74, 80v (34); *Leop Ps* 146 arg; *BibRadz Luc* 11 arg; *OrzRozm* E2v; Pánie Aniołom nie po zakonie/ gdyż iá Duchowni á nie cielesni/ nie pijá/ áni iedzá/ áni grzeszá/ áni się płodzá/ áni vmieráią. *BielKron* 463v, 1, 2v, 466v; *OrzQuin* B3v, Iv, L3; *SienLek* 1v; *RejAp* 47; *RejPos* 61, 82; *BiałKat* 61, 186, 276; *KuczbKat* 95, 185, 230, 320; Abowiem pátrz iż śtałemu á poważnemu śercu nie thylko dużna przygodá ále y thá cielesna [...] nigdy śtráfná być nie może *RejZwierc* 134v; *WujJud* 70v, 252v; *WujJudConf* 79v; *RejPosWstaw* [21²], [110²], [110³]; *BudNT* 1.Cor 3/1; *CzechRozm* 28, 79v, 118v, 123, 178 [3 r.] (20); *KarnNap* D3, E3; Potým Leonie Cefarzu/ ielźcze gorfzy Konftántyn piąty/ Copronim/ to iest plugawiec (Bo chrześť fwoy w dzieciństwie plugáństwem cielesnym á potým

duchownym zmązał) nązwany nąłtał. *SkarJedn* 200; Profiłá częfto fiołtr/ ktore dáć iálmuzny cíelefney vbogiemu nie mogły/ áby duchowną dáły/ zań fię y zá iego nędzę Pánu Bogu modląc. *SkarŻyw* 161, 13, 14, 91, 120, 142 [2 r.] (11); *CzechEp* 30, 367, 370; *NiemObr* 14; *ReszPrz* 93; *ReszHoz* 118, 138; *ReszList* 164; *WerKaz* 294; *ArtKanc* A12v, M14v, M16, M18, M19v; *LatHar* 5, 33, 47, 70, 73 (29); Aleć przychodzi godziná/ y teraz ieft/ gdy prawdziwi chwálcy będą chwalić Oycá w duchu y w prawdzie. (*marg*) to ieft, nie cíelefnymi ofiárámi kozłow y báránow; ále duchownemi (–) *WujNT Ioann* 4/23, s. 152, 232, 237, 242, 319 (11); á profzę/ vchoway mię [...] vpadku duźného y cíelefného *SiebRozmyśl* B3 [*idem* (6)] B3v, B4v, C, C3v, D3, D3v, E3; *PowodPr* 46; *SkarKaz* 120a [3 r.], 159b, 204a, 454a, 517a.

»gruby, (a) cielesny« (3): Ták to tedy rozumieć małz: iż Iezus Pan przyźedł ná lud gruby/ cíelefny/ á kárku twárdego *CzechRozm* 235; *NiemObr* 92; *WujNT* 318.

»serdeczny i cielesny« (2): Niech przeto káždy pozna íkąd powítał y przyrodzenie swoie wśytko/ iáko krewkie ieft/ [...] wśytkie też síły y serdeczne y cíelefne [*animi et corporis*]/ iáko w powinnościách fwych íá leniwe *ModrzBaz* 57; *SkarKaz* 638b.

»świecki, (i, a, abo) cielesny« (*szyk* 10 : 4) (14): *PatKaz III* 144; y ípodobála íie tatarom [...] á napierwej Czarzowi Batemu iáko ludziom cíelefnym á íwieczkim: rada ona Sarracenow *MiechGlab* 20; *KromRozm II* 12; Zwłáfczá potomftwo ono Kaimowe/ ták íię świeckich j cíelefnych rzeczy chwycíło/ iákoby iulfz dziedzicy ziemfcy byli. *SkarŻyw* 269, 26, 268; *NiemObr* 84; *LatHar* 630; *WujNT* 35; *SkarKaz* 82a, 84b, 455a, 457b, 609a.

»cielesny i umyślny (a. umysłowy)« [*szyk* 1 : 1] (2): Abowiem rana Venus y vmyslowe y cíelefne síły wynífczá *KwiatKsiąż* C4v, A4v.

»cielesny, (a, i) widomy« [*szyk* 9 : 4] (13): *RejPos* 89v, 179, 288; Z rák łługi kościoła Bożego chleb y kielich rzeczy cíelefne y widome/ á z rák Duchá s. prawdziwe ciáło y krew Páná Kriřtułowe duchownie á niewidomie prziyumiemy. *RejPosWiecz*³ 97v; *WujJud* 70, 171v; *CzechRozm* 186; *SkarŻyw* 13, 258, 301; *WujNT* 471: Ludziom w cíele bez cíelefnego widomego miřtrzá być nie podobno *SkarKaz* 206a *marg*, 206a.

»(nie) ziemski, (i, a, ani) cielesny (diabelski)« = *terrenus, animalis Vulg* [*szyk* 14 : 9] (23): *RejAp* 143v; *CzechRozm* 79, 111, 112v, 119v, 178, 179v (9); y ízli zá pánem náłzym Iezu Chryřtem/ nic ziemskiego y cíelefnego nieprágnąc. *SkarŻyw* 566; *CzechEp* 98, 232, 254, 287, 368; Mac pan Chriřtus w píłmie świętym rozne tytuły/ ktore od podobieńftwá rzeczy cíelefnych ziemkich/ duch Boży bierze/ y pánu Chriřtułowi przywłáfczá *NiemObr* 43, 16, 27; *WujNT* 361, *Iac* 3/15, s. 838, *Zzzzz4v*.

»zwierzchni (a. zwierzchny, a. zwier(z)chny), (i) cielesny« [*szyk* 8 : 3] (11): Twym Argumentem włáfnym pokażec to/ że oprocž Páná Chriřtułá/ kthory ieft duchowną á niewidziálną przednieyřą głowá/ ma Kořciól y głowę widziálną zwierzchnią á cíelefną. *WujJud* 121v; *CzechRozm* 74v, 112v, 135, 167, 186, 264v; *CzechEp* 332; *LatHar* 559, 673; *SkarKaz* 209b.

W przén (11) : Iezu ktorys z cíelefnemi przijaciołmi y krewnemi ludzkiey chwały řzukaiączemi nie wřtępował. ími. íie nad ná. *TarDuch* B5v; *CzechRozm* 80, 83v; (*marg*) Dłacžego dni oczýřcienia chowála Panná. (–) Rozumiemy ífz dla tego: ábyř íię być mátką tego pokažála/ ktory nieprzyźedł zakonu płowác/ ále wypełnić: á wypełniwřzy ten twárdy y cíelefny á niepożyteczny/ inny nam

lekczyfzy/ ferdeczny/ y pożytecznieyfzy poftawił. *SkarŻyw* 112; Z ktorego opičia y obźarcia fię tey pogánfkiey cielefney y Dyabelfkiey Filozofiey/ gdy fię ludzie z łobą śwárzyć/ y iáko pijáni ſprzeczać/ ieden nád drugim chcąc mieć gorę/ poczęli *CzechEp* 232, 367.

Wyrażenie: »cielesna niewola« (1): ábowiem ci/gdy krew iuż chłodnąć/ á buiność przyrodzona wftawác poczyna/ iż duſzá nie ták ieſt obciążona cielefną niewolą/ ieſli ſie rozmiłuią pięknoſci [...] tedy ſie iſcie w tym nie zawiódą *Górndworz* L12v.

Szeregi: »(tak) duſzny (a. duchowny) i (jako) cielesny« [szyk 2 : 1] (3): *LubPs* ff3 marg; O wrzędziech ludzi Krzeſciánfkich. A zwałzczá o małżeńſtwie ták cielefny/ iáko y duchownym Pána Kryftulá z Koſciółem. *BibRadz Eph* 5 arg; *OrzQuin* Z.

»gruby i cielesny« (1): Cielefne obrzezánie/ iáko y inne wftawy zwierzchnie zakonu onego grubego y cielefnego w duchowne obrácác mamy *SkarŻyw* 3.

a. *O pochodzeniu i pokrewieńſtwie* (31) : Także Chriſtus miał też cielefne powinowáctwo z Izráelczykámi *CzechRozm* 34; iáko Androniká/ [...] y Sozypátrá názywa ſwymy także krewnymi Syngenus [*errata:* ſyngeneis]. [...] chociaſz tego żaden pokázác nie może/ áby ci byli krewnymi iego z ſtrony rodzáiu cielefnego. *CzechRozm* 154v; A tablice ony nie dane były/ áni ſie też ſciągały do kogo inſzego/ iedno do potomſtwá cielefnego Adámá onego pierwſzego ziemfkiego BOgu niepoſłufnego. *CzechRozm* 175v, 34, 155, 185, 193, 241v [2 r.], **v; A iż po wzięciu wrzędu tego/ małżeńſtwu nie ſłużyli: áni fię godziło w duchownym zakonie cielefną ſuccesýą czynić *SkarJedn* 31, 48; Nie nárzekay czyfty y powſciágliwy ſtánie/ iſz potomſtwá cielefnego niemáſz. *SkarŻyw* 180; bo niegodziło fię rodzáiem cielefny w zakonie duchownym Apoſtołom y potomkom ich báwić *SkarŻyw* 493, 241; Iáko Ewángeliſtowie potężnie dowodzą/ że Pan Ieſus ieſt prawdziwy Meſſiaſz/ potomek Dawidow y Abráhánow/przez ten porządek potomſtwá/ przez tę linią/ álbo ſuccesýą cielefną *WujNT* 3; Przecz P. Chriſtus krewnych cielefnych iákoby zániedbawa. *WujNT* 227 marg, 136, 227.

W charakterystycznych połączeniach: *cielesny*(-a, -e) *krewnoſć*, *krewny* (2), *miłość* (3), *potomek*, *potomstwo* (2), *powinowactwo* (3), *przodek*, *rodzaj* (4), *sukcesyja* (2), *syn*.

Wyrażenie: »ociec cielesny, rodzicy cielesni« [szyk 6 : 5] (7 : 4): *GrzegRóżn* D3; *HistRzym* 117; Izali ociec cielesny może dzieciátku ſwemu podác kámieniá gdy go o chleb proſi? *RejPos* 256, 40v [2 r.]; ále w wierze powſzechnégo Chrzeſciánfkiego/ koſciolá/ w wierze duchownych (to ieſt kmotrów) y cielefnych rodziców ſwych/ którzy zá nie przyrzékáią/ y wiárę poſlubuią: tey wiáry nie ſwey ták mocnie wżywáią *BiałKat* 186; Nád to/ y cielefne oyce náſze mieliſmy ćwiczyćielmi [*deinde ipsos quidem carnis nostra patres habuimus*] *BudNT Hebr* 12/9; *WujNT* 98, *Hebr* 12/9; *PowodPr* 58; *SkarKaz* 43b.

Szereg: »cielesny albo (i) duchowny« [szyk 1 : 1] (2): *BiałKat* 186; Rácź fię zmiłowác nád námi/ nád rodzicámi náſzemi/ ſtárfzemi/ braćią/ poddánemi/ krewnymi/ y iákimkolwiek cielefny ábo duchownym powinowáctwem z námi ſpoionemi. *LatHar* 29.

a. *Zewnętrzny, powierzchowny, dotyczący zewnętrznych ceremonii* (15) : *RejPos* 179; Abowiem choć ten ich zakon célefnie [*errata:* cielefne] zda ſie mieć (iákofź y miał) w łobie nabożeńſthwo: iednáć iż był od tego Bogá podány *CzechRozm* 83v; Abowiem iż kiedy Sálomoná ábo y inſzych

krolow z vkłonem y ná twarz vpádáním ocz profzono/ tedy rzecz tá była cieiefna/ á fwiátu przywoita *CzechRozm* 192v, 195v, 210v, 267; *CzechEp* 32; Także y my/ gdyfmy byli dziećmi/ byliřmy pod elementy (*marg*) żywioły ábo początki: to ieřt, pod cieiefnymi ceremoniami zakonu řtárego. (-) řwiátá zniewoleni. *WujNT Gal* 4/3.

Szereg: »zwierzchowny (*a. zwierzchny*) i (albo) cieiesny« [szyk 5 : 2] (7): *KromRozm II* 1v; A co gorřzego/ iż w tym zakonie řwoim/ ná nic więcey pátrząc niechcá/ tylko ná literę: ábo iż thák rzekę/ na zwierzchowne y cieiefne nabożeńřtvo/ ktore Moyřefz opifał *CzechRozm* 83v; A oddáná mu była cieiefna y zwierzchowna chwálá *CzechRozm* 195v, 83v *marg*, 195v, **6; *CzechEpPORz* **4.

2. *Lubieřny, zmysłowy; libidinosus Mqcz; carnalis, Venereus Cn* (226) : Libidinosus, Niepowřciágliwy/ Cieiefny/ nieczyřty który fie vdał ná řwá wołá á nierządnořć cieiefná/ Rořpuřtny/ zapálczywy ku nierządney miłořci. *Mqcz* 192a; *Skarřzyw* 14.

Wyrażenia: »bujnořć cieiesna« [szyk 3 : 2] (5): Theř Plinius piřze iřz ma Lactuka ofobná moc vřmierzać bujnořć cieiefná/ tak męřcziznam iako y białym głowam *FalZioł I* 74b, I 50d, 74c; *BielKom* D8v; *RybGęřli* C4.

»chciwořć (*a. chęć, a. chuć*) cieiesna, ku rzeczam cieiesnym« [szyk 22 : 4] (23 : 3): Kamień łamie á pobudza chęć cieiefná małřonkom ku krotochwili *FalZioł II* 11c, *2a, f, I 16d, 17a, 100b, 105a (18); *BielKom* E6v; *GórnDworz* Ff4, Ff4v, Mm6; bo ácz oná ciebie wybáwiłá/ tho wřdy oná vcřzyniłá dla chciwořci cieiefney/ a iřeby cię zá męřzá mieć mogłá. *HistRzym* 5v; *BiałKat* 190v; *Skarřzyw* 47, 264.

»cieiestne gabanie« (1): tedy drugá řmierciá teř vmiera, gdy wřzitkie cieiefne řadze mądrořciá potepiaiać á ie od řiebie zamiata y kařde cieieřtne gabanie. *Bielřyw* 81.

»cieiesny grzech« [szyk 8 : 6] (14): Był wrzymye Papyeřch: gynyenyem [!] ban: then. yze řzye bil wnorzył wgrzech czyelyeřny przepuřczył nany myły bog nyemocz czyářzká y řzmyerteluá [!] *PowUrb* +; *SeklKat* K, K3 [2 r.], K3v [2 r.], K4; *BielKron* 246; *HistRzym* 73; *Skarřzyw* 569; *ReszHoz* 129; *ReszList* 148; *WerGořc* 254; *LatHar* 286.

»lubořć, lubieřnořć cieiesna« (6 : 1): Ktho go trochę řkufi z trochá wina/ nie będzie nafyczon tey to lubořci cieiefney, choć w miałto nafienia: krew wypuřcza tedy mu fie chce *FalZioł IV* 39d; *KromRozm I* D3, M4; *BielKron* 145; Aphrodite, Bogini Venus, inde Aphrodisia, Lubieřnořć cieiefna/ Ofiárá Bogini Venus. *Mqcz* 12b, 421c; *RejPosWstaw* [110²]v.

»cieiesna myřł« (1): nieprzypuřczać do řercza złych cieiefnych miřly/ powřcięgać zley řądzey *SeklKat* N2.

»namiętnořć cieiesna« [szyk 5 : 1] (6): thym więřzy dánk tego mieć máia/ im ieřt řłábfze ich przyrodzenie ku řprzećwieniu fie cieiefnym namiętnořciam *GórnDworz* Aa2v; *WujJud* 90v; *KarnNap* B4; *Skarřzyw* 14; *LatHar* 225, 259.

»nierządnořć cieiesna« [szyk 5 : 1] (6): *Mqcz* 192a; Z miłořci rořtá gwałcenia białyh głow/ cudzołořtwá/ nierządne z krewnemi obcowanie/ y infze niezliczone nierządnořci cieiefne [*infinitae libidines*] *ModrzBaz* 7v, 8, 54; *Skarřzyw* 68; *PowodPr* 41.

»ogień cieiesny« (1): Concupiscentia carnalis, Pałanie álbo Zápáliřtořć/ á ogień cieiefny. *Mqcz* 72d.

»cielesna plugawość« (2): tedy łtrzedz tego potrzebá/ żeby łnadź Chrześcijanie fáłszywym Małżeńłtwá podobieńłtwem ołzukáni/ dułże łwey łzkárádá y mierżioná cielesną plugáwością niezmaźáli. *KuczbKat* 250; *LatHar* 151.

»pokusa cielesna« [szyk 13 : 4] (17): *PatKaz III* 109v; GRzybieniowa wodka [...] nafienie przyrodzone thrawi á tak człoⁿki/ przyrodzone naczyńie tego nafienia mdli y niepłodnoć czyni/ łteż mocznie pokuły cielesne oddala *FalZioł* II 6b; *GórnDworz* Mm7; Bo ináczey rozumieiąc/ y łam Páweł by łie był ożenić muśiał/ kiedy pokułę cielesną ćierpiał *WujJud* 210v, 210v *marg*, Mm5; *SkarŻyw* 211 *marg*, 249 [2 r.], 353, 461, 471; *LatHar* 609; *WujNT* 595 [3 r.]; *SkarKaz* 457a.

»cielesna poźądliwość« [szyk 9 : 5] (14): Igniculus, Ogieńiek et Metaph. Cieleśna poźądliwość. *Mącz* 164d; Luxuries, et luxuria idem, Też cieleśna poźądliwość/ nieczyłtość. *Mącz* 201c, 192a; *WujJud* 210v; *CzechRozm* 87v, 162v, 227; bo ten wiek [chłopięcyl] z przyrodzenia ku poźądliwości cielesney [libidinem] bárzo łeft łkłonny/ á zwyczáie/ y kochánia łch poźądliwe *ModrzBaz* 11, 10, 54; *LatHar* +3, 1, 187, 296.

»rozkosz cielesna« [szyk 21 : 4] (25): *OpecŻyw* 5; *OpecŻywPrzedm* C3 [2 r.]; *BielŻyw* 38; *HistAl* H3; *KrowObr* 63; *LeszczRzecz* A3; Libidinosa voluptas, Cieleśna roskołz á żądza. *Mącz* 192a; *OrzQuin* G3v; *HistRzym* 56v; *KuczbKat* 270; *WujJud* 146, 212v; *WujJudConf* 189v, 191v; *ModrzBaz* 15, 18; ták łfz z oney komorki wyłzłá/ y z onym przekłętym człekiem czyłtość łwoię łtráćilá/ rołkołzą cielesną zwyćiężoną. *SkarŻyw* [237], 201, 269 [2 r.] 317; *WujNT* 845; *SkarKazSej* 661a [2 r.].

»rozpusta (a. rozpustność) cielesna« (4): *SkarŻyw* 80, 353; Szofte przykazanie Páńłkie [...] zákázuie włzelkiey płoty/ y rołpułty cielesney *PowodPr* 70, 17.

»rzecz cielesna« [szyk 8 : 1] (9): [*Incuba*] Tho łeft tha niemocz gdi człowiek przez łen widzi łfzby łpał z białą głową łprawuiąc łnią rzecz cielesną á białá głowa tákież łprawuiąc tho z męłzczyzną *FalZioł* I 98a, I 50c, d [2 r.], 105a, 119d, 152b, III 7c; Zeznała thełch prawdziwye ze zeczczia [!] polye thego stacha łyezala awłłakofz nygdi łnym rzeczy człelyefzny nyemyala *LibMal* 1552/169v.

»skaza cielesna« (1): łtan S. Małżeńłki dziewicemu/ ktory łkázy cielesney y przekłęczłtwá niewiećiego nie zna/ nigdy rowien nie łeft *SkarŻyw* 12.

»cielesny skutek« [szyk 2 : 1] (3): NÁfienie w vrinie na dne pływaiące, znamionuie łkutek cielesny/ to łeft złączenie z białą głową popełnione. *FalZioł* V 11v, I 35c; *HistAl* M3.

»cielesna sprośność« [szyk 1 : 1] (2): Drugi raz łprośnoć cielesną y towarzýłstwo nieczyłte z pogáńłkimi niewiáłłtami Moábłkiami [...] kazał łch wielką łidźbę pobić. *SkarŻyw* 482; *LatHar* 259.

»uczynek cielesny« (szyk 10 : 2] (12): kthorey sgwalczywszy wtheytho carczmye po thym nye wzyalem yey do ymyeny moyego [...] anym yey przesz yedennasczye dny chowal y vczynkow czyeleschnychem sznya nye czynyl nad yey wolya *ZapWar* 1533 nr 2407, 1533 nr 2407; *FalZioł* I 124c, 127a, V [1]v; Bili thełz przy nym wlyubinyv gdi wkarczmye dzyewáčzką gwalthem łfoby na vczinek czyelełłny ponyewolill *LibMal* 1546/111v, 1544/88, 1547/132v; *SeklKat* K, K2 [2 r.], K2v.

»cielesne wszeteczeństwo« = *corporis libido* *Modrz* (szyk 1 : 1] (2): Thy pieśni y ty thańce bywały oprocź włzeteczeńłtwá cielesnego w czyłtości łercá *BibRadz* I 161á *marg*; *ModrzBaz* 54v.

»cielesne zapalenie« [szyk 1 : 1] (2): *FalZioł* IV 58d; Gdy go zá czału młodości iego zápalenie cielefne/ y pobudki nieczyfte bárzo gábały: poknfy ony y niebespieczeństwá wczyniły go w modlitwie gorącym y pilnym. *SkarŻyw* 211.

»zbytki cielesne« (1): Acz to znác káždy muśi/ iż ná nierządy y zbytki cielefne/ nie iest dołkonałym lekárftwem S. małżeńftwo *SkarJedn* 358.

»cielesne złączenie (a. złączanie) (się)« [szyk 3 : 1] (4): *FalZioł* IV 57d; *SienLek* 14, 63; gdyby fie tak Iezus Pan z nalienia Iozefowego záczał á zwłázczá bes wiadomości/ y łpolnego/ cielefnego z požądliwością złączánia fie rodziców iego. *CzechRozm* 162v.

»zmaza cielesna« (1): ktory [*Jan*] nigdy małżeńftwá y zmázy cielefney nieznał *SkarŻyw* 242.

»żądza (a. żádość, a. żądliwość) cielesna« [szyk 35 : 18] (53): *FalZioł* I 90a, 101d, 105d, II 18d, IV 50a (10); *BielŻyw* 31, 39, 81 [2 r.]; *WróbŻółt* nn7v, oo6v, pp2v; *SeklWyzn* f3; lepiyey zonę miec/ niz żądzamy cielefny my pałac. *SeklKat* K3, K, Kv, K2v, K3v, S2, V, Z3v; *HistAl* I6v, K3; *KromRozm I* I2v; *LubPs* C3v; *KrowObr* 62, 187; *SienLek* 1; *GórnDworz* Ll, Mm3v; *HistRzym* 5v [2 r.], 65v, 66, 71v, 76 [2 r.] (10); *RejPosWstaw* [41⁴]v; *KochPs* 22; Począł záś z iney fię łtrony kuśić/ wielkie nań á nie znośne cielefne żądliwości/ y zápálenia miecąc/ tak weśnie iáko y na iáwiu: iłz pokoiu nigdy nie miał. *SkarŻyw* 56, 261, 268; *ArtKanc* B12v; *GrabowSet* H4v; *WujNT* 194.

Szeregi: »cielesny i gamracki« (1): teź ma mocz odeymuiącą chciwołć cielefną y gamraczká *FalZioł* I 17a.

»sprosny, cielesny (i wszteczny)« (3): y brali od nich żony co nápiękniefze łobie obieráiąc: y zpowinowáciwfy fię z nimi/ záras fię telz płowác/ Bogá zápominác/ wedle świátá żyć/ ná rołkofzy fię łprofne cielefne rołpufzczác/ y w wżytki niecnoty wpádać poczęli. *SkarŻyw* 269; *CzechEp* [405]; *ReszHoz* 129.

W przen (1) :

Wyrażenie: »rozpusta cielesna« (1): Lękay fie ofobliwie źiemio Niemiecka y Czełka/ ktoraś rołpufną cielefną pierwey záłtápiwfy/ nowe tego wieku Kácerłkie potwory wylęglá/ y ná świát rołpłodziłá. *PowodPr* 12.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : Carnalis, Mięśny/ niekiedy cielefny/ in Biblijs tantum usitatum. *Mącz* 39a; Genialis – Czielefni. *Calep* 455b.

Synonimy: **1.** materyjalny, widomy; **a.** zwierzchowny, zwierzchny, zewnętrzny; **2.** lubieżny, niepowściągłiwy, wszteczny.

Cf CIAŁOWY, 2. CIELNY, **NIECIELESNY**

HG, MM